

KAREL VERSTOVŠEK

(Velenje, 1871 - Maribor, 1923)

Politik, publicist in gimnazijski profesor dr. Karel Verstovšek se je rodil 26. julija 1871 v Velenju, umrl pa je 27. marca 1923 v Mariboru. Njegov oče Mihael je bil usnar in župan velenjske občine. Osnovno šolo je obiskoval v Velenju, gimnazijo pa v Celju. V letih od 1893 do 1897 je študiral klasično filologijo v Gradcu, kjer je leta 1903 doktoriral. Bil je profesor na Klasični gimnaziji v Mariboru, od leta 1911 do 1921 pa se je kot član SLS poklicno ukvarjal s politiko.

Pred prvo svetovno vojno Karel Verstovšek postal eden najvidnejših slovenskih politikov na Štajerskem. Leta 1909 je bil izvoljen za poslanca v štajerskem državnem zboru, po smrti velenjskega župana Vinka Ježovnika je bil na nadomestnih volitvah leta 1910 in nato ponovno na rednih volitvah leta 1911 izvoljen v državni zbor na Dunaju. Kot politik in poslanec je odločno branil pravice Slovencev in se upiral ponemčevalnem pritisku ter preganjanju zavednih Slovencev na Štajerskem ob začetku prve svetovne vojne.

Potem ko je predsednik Jugoslovanskega kluba poslancev dr. Anton Korošec leta 1917 v državnem zboru na Dunaju prebral izjavo, ki je znana kot majniška deklaracija, je postal Verstovšek eden najvidnejših organizatorjev deklaracijskega gibanja, ki je bilo osnova za slovenske politične in vojaške akcije v prevratnih letih 1918 in 1919. Kot predsednik Narodnega sveta za Štajersko je imel Verstovšek leta 1918 pomembno vlogo v boju za našo severno mejo. Med drugim je sodeloval pri pripravah za prevzem vojaške oblasti v Mariboru in 1. novembra 1918 je imenoval majorja Rudolfa Maistra za generala. Tistega leta je Verstovšek postal poverjenik za uk in bogočastje v Narodni vladi SHS v Ljubljani. V tej funkciji je opravil veliko dela pri preurejanju šolstva. Med drugim pa je bil zaslužen za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani.

Šaleška dolina pred 38 leti

Zanimiv donesek k zgodovini narodnih bojev ob naši severni narodni meji

Med obsežno korespondenco v zpuščini dr. Ivana Dečka sem našel tudi pismo, ki ga je pisal v začetku leta 1901. dr. Dečku v Celje takratni profesor na mariborski gimnaziji, poznejši državno in deželnozborni poslanec in še pozneje poverjenik za prvo svetovno vojno slovenski narodni vladi po prevratu v Ljubljani, g. dr. Karel Verstovšek. Ker tega pisma v svoji knjižici o dr. Dečku zaradi pomanjkanja prostora nisem mogel objaviti, mu dajte, g. urednik, prostora v Vašem cenj. listu.

Vekoslav Spindler.
Maribor, 21. I. 1901.

Velec. g. doktor!
Zalostne vesti o skrajno neugodnih razmerah Šaleške doline mi ne dajo mi-

ru, da ne bi opozoril še enkrat mero-dajne kroge, ki stopajo lahko z vso vme-mo v javnost, kaka nevarnost preti v narodnem oziru še pred leti popolnoma slovenski, narodni Šaleški dolini.

Kakor stoje stvari, imamo pričako-vati vsaj v teku 6 let, da propadejo vse slovenske občine. Potem je vse delova-nje in ves trud zastoj. Radi tega bi bilo treba sedaj storiti vse, da bi se vsaj oviralo do sedaj uspešno delovanje na-ših nasprotnikov. Kakor se mi je javilo, bodo nemškutarji z mesecem februar-jem že ustanovili nemško »Posojilnico«. Kolikor poznam razmere v dolini, bode ta dobila mnogo vpliva med ljudstvom. Slovenci so ustanovili tudi neki denarni zavod, a sedaj premišljujejo, kje da bi dobili lokal za uradovanje. To premišlje-vanje pa bo zopet vso stvar zavleklo ad kalendas.

V nekaj letih, že najbrže v dveh, do-bimo tudi v Velenju nemško šolo, zakaj nasprotniki delajo že sedaj na to med ljudstvom, da bi dobili dovoljno število otrok. Seveda ni nobene protigigantije. Ponudil sem se že sam, da govorim ljud-stvu o primernih stvareh; vzbujal sem že večkrat tamošnje gospode, da pri-

jajo vsaj poučljive shode, da se probuja ljudstvo. Sami pa veste, g. doktor, kako težavno je uradniku javno nastopati, posebno pa za me v Šaleški dolini, zakaj bati se mi je velikih škandalov; dobil sem že grožnje od nemškutarjev, da se ne smem prikazati v Šaleški dolini. Ne morejo mi pozabiti predzadnjih početnic, v katerih sem jim s prebujajo ljudstva precej zamotal mreže. A za te grožnje se ne zmenim.

Obračam se na Vas, g. doktor, da prev-zamete Vi neko akcijo, da začnete Vi dregati ljudi Šaleške doline, da ne za-spe popolno, ampak se protivijo vsake-mu raskoku nasprotnikov pravočasno. Le poučite se natanko, o slabih razme-rah, ki postajajo vedno hujše, in po-sezite vmes, sicer Vas še enkrat zagoto-vim, da pade kmalu cela dolina. V večji nevarnosti je sedaj Velenje nego So-štanj.

Dokler je bil Lipold v dolini, se niko-mur ni sanjalo, da bi bilo mogoče v teh krajih ustanoviti kako nemško društvo. Koliko časa je od tiste dobe, a sedaj imamo otroške vrste in dobimo nemške šole. Krivi so gotovo le domačini na-rodnijski. Vodje manjka. Soštanjka V.

in dr. M. sta premrtva in brez vsake inicijative. Treba je še te dregati, na-mesto da bi ta vodila druge. Od du-hovnikov je edini Cizej, ki bi deloval, a osamel je. Radi tega je treba delovati od zunaj, t. j. iz Celja. Gospod doktor, ne zamerite, da Vam in Vašej politiki očitam, kakor sem že enkrat javno stor-il, da ni v redu, da ste celjski politiki posvetili svoje moči le lokalnim razme-ram; gotovo mi Vas vse skupaj obču-djemo na tem polju; a kaj pomaga to, če ide narodno gibanje povsod drugje, kjer manjka vodnikov, rakovo pot. Po mo-jem mnenju bi se politika Spod. Sta-jerja nikdar ne bila tako razcepila v različne struje, če bi bili Celjani pravo-časno posegli vmes, zakaj Vi ste imeli vedno odločilno besedo. To vse samo mimogrede.

O zadevah Šaleške doline bi Vam lah-ko vse označili, a pismeno je to jako težko. A prosim Vas še enkrat, čuvajte to svetinjo Spodnjega Štajerja. Mogoče da se kmalu snideva v Mariboru ali Celju in se pogovoriva o načrtu, kako bi se najlažje uspešno delovalo.

Celjski časopis Nova doba je leta 1939 objavil Verstovškovo pismo o nujnosti organiziranega upora zoper ponemčevanje v Šaleški dolini. V tem pismu je leta 1901 Verstovšek pozval odvetnika dr. Ivana Dečka, naj poskuša iz Celja pomagati slovenskemu narodnemu gibanju v Šaleški dolini. Pismo med drugim dokazuje, da se je Verstovšek ob počitnicah vračal v Šaleško dolino, kjer je politično deloval. Njegova ocena, da slovensko nacionalno gibanje, ki se je v zadnjem desetletju 19. stoletja precej razvilo, po letu 1900 slabi, je bila očitno točna. To med drugim dokazuje štetje prebivalcev: leta 1900 so namreč v Šaleški dolini našli dva odstotka nemško orientiranih prebivalcev, leta 1910 pa je njihovo število narastlo na 11 odstotkov.

s profesor dr. Verstovšek nam piše: V sredo, 25. t. m., se je objavil v velenjenem listu »Slovenec« dopis: »Liberalni kričač v »Südösterr. Stimmen«; v tem članku so očit-tanja načelne vrednosti, katere moram popra-viti. Ne maram se sklicevati na § 19. tiskov-nega zakona in zahtevati popravka, ker sem prepričan, da je uredništvo tako kulantno in sprejme moje kratko pojasnilo brez komen-tara. Prvič moram odločno protestirati proti vesti, da bi bil jaz nasprotnik vsake demokra-ške volilne reforme; lahko pritrde vsi odbor-niki političnega društva za Spodnji Štajer, da je ravno nasprotno resnica. Raditega se mo-ram pač zavarovati, da bi me v boju za pra-vično razdelitev mandatov metali z »Naro-dovci« v eden koš. Kar sem storil v zadnjem času radi volilne reforme, ki je našlo v »Slo-venecu« tak odpor, je le vzbruh odkritega ljud-skega glasu na Spodnjem Štajerskem in Ko-roškem, kjer povsod vre in kipi; če bi imel namene z volilno reformo, kakršne ima »Na-rod« iz svojega stališča, zatekel bi se bil tja; toda zbral sem si najkonservativnejši in kr-ščansko-socialni list »Südöster. Stimmen«, sa-mo da bi se ne vmešavala vmes stara pesem: liberalci, klerikalci itd. — Drugič moram res-nici na ljubo povdarjati, da jaz nisem nikakor najel gospoda dr. Srncu, da je napadel na za-pnem shodu poslance; resnica je, da je z go-spodom dr. Srncem nisva govorila v življenju niti dveh stavkov o politiki, ker sploh nisva toliko občevala po končanih študijah, kar lah-ko dr. Srnc sam spriča. Na druga očitanja v članku ne reagiram; postanejo brez pomena, ker se mi mora priznati resnica mojega zago-vora v teh dveh načelnih točkah; na te pa lahko prisegam. — Nikakor me ne pečejo psovke: liberalni kričač, intrigant, propadli kandidat itd.; imam že precej trdo kožo, ka-tero so mi že dovolj prekosili s sličnimi psovkami nemški listi; svoj nastop o razde-litvi mandatov utegnem pa pojasnjevati naj-brže v posebni brošurici. — To so moja krat-ka pojasnila; za objavo se najiskreneje za-hvaljujem slavnemu uredništvu. — S spošto-vanjem dr. Karl Verstovšek.

Opomba uredništva: Dr. Verstovšku smo ustregli, le komentarju se ne moremo odpo-vedati. Tudi mi želimo še več mandatov šta-jerskim Slovincem, a odločno moramo zavr-niti one, ki napadajo sedanjo volilno reformo le zato, ker sploh ne marajo nobene volilne reforme. Gospod Verstovšek naj bo vendar to-

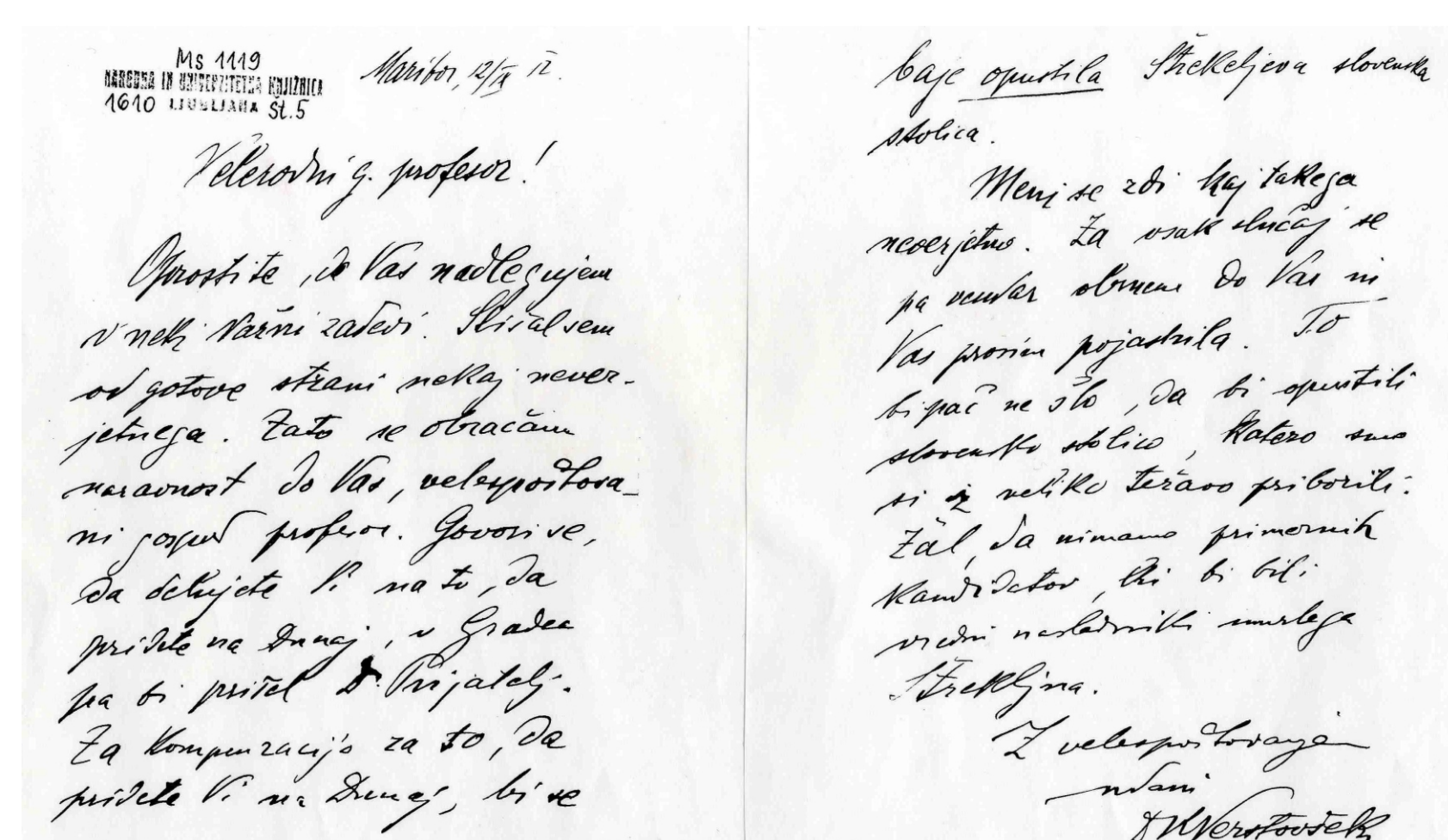
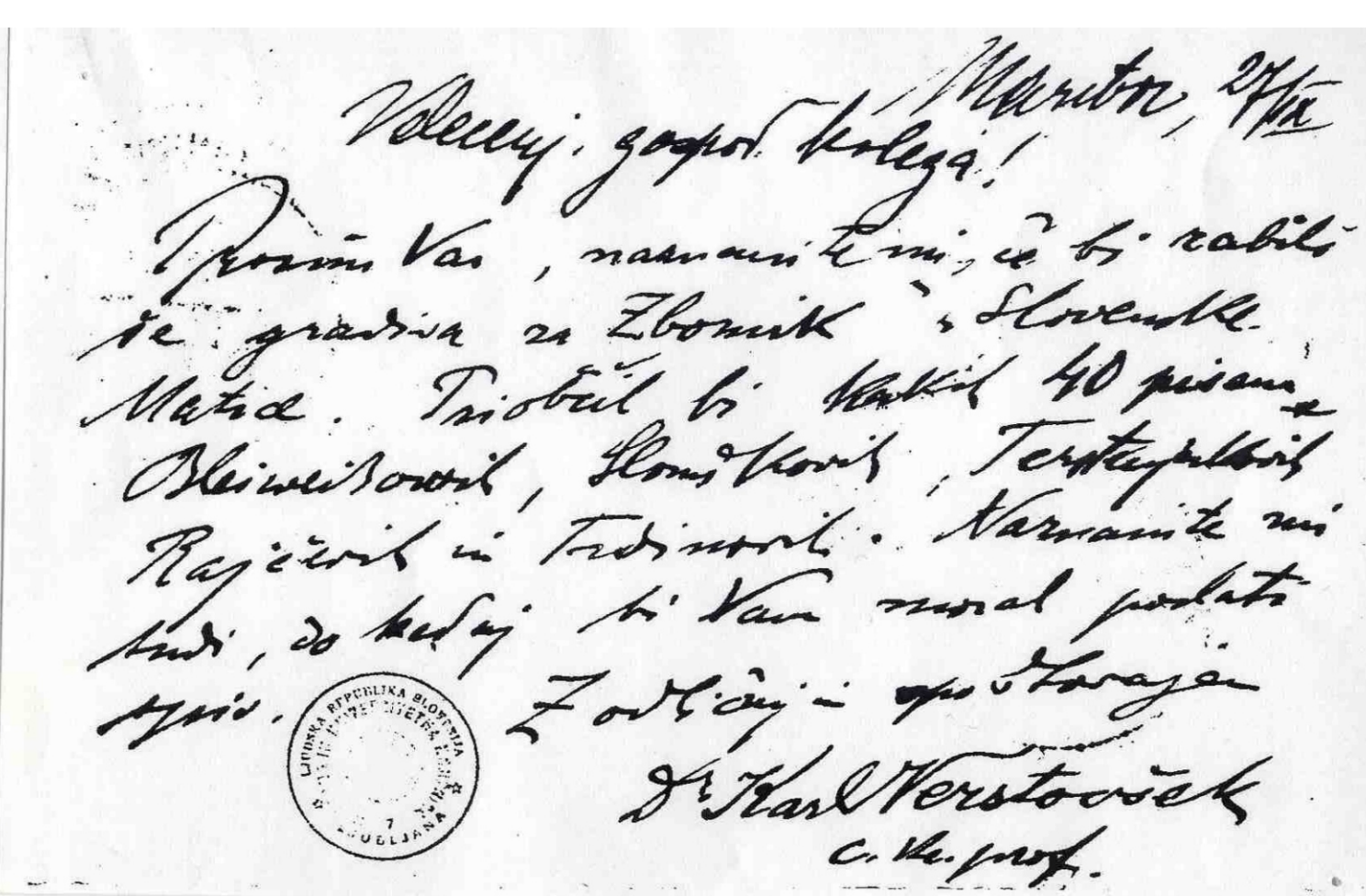
liko iskren in naj prizna, da so izmed vseh Slovanov Slovenci dosegli primeroma največ. To se mora vendar prej povedati, preden se napadajo možje, ki so se pošteno trudili in ki so pokazali veliko spretnost. Če niso sedaj vsega dosegli, kar so hoteli, pa mislimo, da bi bil gospod Verstovšek in vsi, ki sedajo nad poslanci na sodni stol, dosegli še manj. Dr. Verstovšek naj rajši misli nato, da Slovenci to ohranijo, kar po volilni reformi dobe! Lepo je od dr. Verstovškega, da se sramuje »Slov. Naroda«, in ni lepo, da »Narodove« rastline presaja v tak list, kakor je »Südösterr. Stim-men«.

Verstovškov odgovor na nepodpisani članek, ki je leta 1906 izšel v klerikalnem časopisu Slovenec in mu očita nasprotovanje tedanji volilni reformi.

Razglednica Velenja iz začetka 20. stoletja.

Na skupinski fotografiji iz leta 1911 sta tudi Anton Korošec in Karel Verstovšek, ki sedi drugi na desni strani.

Dopisnico je leta 1905 Verstovšek poslal uredniku Zbornika Slovenske matice Luki Pintarju. Sicer pa se je Verstovšek dopisoval z najpomembnejšimi predstavniki slovenskega kulturnega in literarnega življenja. Žal je javno dostopno zelo malo njegove korespondence: na voljo je le osem dopisov znanemu jezikoslovcu in etnografu Matiji Murku in en dopis Luki Pintarju, jezikoslovcu in slovstvenemu zgodovinarju.

Verstovškovo pismo iz leta 1912 Matiji Murku, ki je tedaj kot Krekov naslednik že sedem let bil redni profesor slovenske filologije in vodja seminarja za slavistiko na univerzi v Gradcu.

Št. **Abduj.**

Hohenburgerjev sistem.

Sodnijske razmere na Spodnjem Štajerskem.

Govoril v državnem zboru dne 7. decembra 1911 poslanec dr. K. Verstovšek.

(Po stenografskem zapisniku.)

V samozaložbi. — Tiskala tiskarna Sv. Cirila v Mariboru.

Stenografski zapis Verstovškovega govora v dunajskem parlamentu leta 1911, v katerem je napadel protislovensko politiko tedanjega pravosodnega ministra Hohenburgerja.

Čitateljem!

Sodnijske razmere so postale na Sp. Štajerskem neznosne. Bivši graški odvetnik, sedanji justični minister Hohenburger nastavlja na slovenskih sodnijah le nemške sodnike in uradnike. Ti sodniki delajo z vso vneemo, da bi odpravili slovenski jezik s sodišč. Ljudstvu se na ta način godi krivica, ker ne razume nemškega sodnika, sodnik pa ne slovenske stranke.

Slovenski politični listi in časopisi ne smejo pisati odkrito o teh nezdravih razmerah. Zapleni jih državni pravdnik. Zato bode, tako sodimo, vsak slovenski rodoljub pozdravil to brošuro, ki vsebuje govor poslanca dr. Verstovškega. Govor podaja dobro sliko sodnijskih razmer na Sp. Štajerskem, kolikor je bilo mogoče to izvesti v enem govoru; ozirati se naj blagovolijo cenjeni čitatelji na dejstvo, da je prišel poslanec dr. Verstovšek ta dan slučajno do besede in je zvedel, da bode govoril, šele eno in pol ure pred govorom. Če zaradi tega ni kaj popolnega ali dovolj jasnega, naj blagovolijo podati cenjeni čitatelji govorniku več, in sicer novega gradiva, da se zopet lahko postavi v bran proti nad vse škodljivemu Hohenburgerjevemu sistemu.

Maribor, meseca decembra 1911.

Dr. K. Verstovšek.

Predgovor k Hohenburgerjevemu sistemu

Handwritten signature of Dr. Karl Verstovšek

F. Zadnje priprave vseučiliške komisije.

35. PO sprejetju zakona o ljubljanski univerzi se je vseučiliška komisija prv...

M. V. je na sklep HS začel pripravljati pot, da se meni kot predsedniku izroči vsa vojaška oblast v Mariboru. Dodelili so...

noval Majstra za generala. Po teh pojasnilih se je Ullmann udal in pozval gospode, da se šefu pokoravajo.

V civilni upravi je bilo na Spodnjem Štajerskem skoraj že urejeno, ko so zasnovali v Ljubljani Mar. vlado.

19. 3. 1923 8-19 zvečer

To mi je narekoval dr. Verstovšek nekaj dni pred smrtjo v naročilom, naj objavim, kadar se mi bo zdelo primerno.

Dr. Lukman l. r.

Prepisal:

Tipkopis Verstovškove izjave 19. 3. 1923, štiri dni pred smrtjo, ki jo je stenografiral teolog in zgodovinar dr. Franc Lukman.

V monografiji z naslovom Zgodovina slovenske Univerze v Ljubljani do leta 1929 je natančno dokumentirana Verstovškova vloga pri ustanovitvi ljubljanske univerze.

Karel Verstovšek sedi v sredini v prvi vrsti z mariborskimi Orli.

Dr. Karel Verstovšek

Ljubljana, 28. marca. V Mariboru je umrl sinoči po dolgi težki bolezni bivši poverjenik profesor dr. Karel Verstovšek, član izvrševalnega odbora SLS.

Pokojnik se je narodil leta 1871, v Velenju. Po dovršenih filozofskih študijah v Gradcu je prišel najprej kot suplent na gimnazijo v Celje, pozneje kot profesor v Maribor. Tu je vneto sodeloval v raznih narodnih društvih.

Leta 1907, je bil izvoljen na programu SLS za državnega poslanca, pozneje tudi v štajerski deželni zbor. Po smrti prof. Robiča je postal štajerski železni odbornik. Ko se je v dunajškem parlamentu osnoval Jugoslovanski klub, je postal dr. Verstovšek eden njegovih najglednejših članov.

Ob prevratu se je nahajal v Mariboru, kjer je z redko energijo in odločnostjo izvedel lokalno revolucijo. Kot predsednik mariborskega Narodnega sveta je v odločilnem trenutku imenoval takratnega majorja Maistra za generala, ki je spravi garnizijo v svoje roke ter s hitrim in krepkim nastopom obvladal položaj.

Dr. Verstovšek je prevzel 28. oktobra 1918 poverništvo za prosveto v Narodni vladi, v kateri je zavzemal odlično mesto. Zlasti v prvem času je dr. Verstovšek iz Narodne vlade z veliko vplivom nadaljeval politiko narodnega izčiščenja na Štajerskem.

Z Brejčevu vlado je odstopil tudi on. Bolezen ga je vedno bolj potiskala v ozadje in lani je pričela črpana borba energičnega moža s smrtjo, ki mu je neizprosno stopala vedno bližje in bližje, dokler ga ni podrla v grob.

Smrt dr. Verstovška pomeni za SLS veliko izgubo. Bil je eden njenih najinteligentnejših, najsposobnejših in najbolj fanatičnih voditeljev. V svojih mladih letih — kot dijak in tudi precej časa kot profesor v Mariboru — je bil pokojni dr. Verstovšek ravno tako fanatičen naprednjak, kakor je bil pozneje fanatičen klerikalec. Politična ambicija ga je speljala iz naprednih vrst v tabor klerikalne stranke, kateri je poplačal zaupanje z zvestim in vnetim delom v službi njenega programa in njenih političnih ciljev. Dostikrat smo naprednjaki imeli povoda tožiti nad brezobzornostjo boja, kakor ga je vodil dr. Verstovšek. Toda nepozabljeno mu ostane, da je v odločilnih trenutkih pri njem vedno značala narodna zavest nad strankarsko in da se je njegova fanatična energija mnogokrat plodno uspešno uveljavila v korist narodni ideji. Tudi ne izdamo nobene tajnosti, če konstatiramo, da dr. Verstovšek nikdar ni odobraval politike, ki je naperjena proti ideji narodnega in državnega jedinstva. Bodi zaslužnemu možu trajen spomin!

Nekrolog v časopisu Jutro.

Nekrolog v časopisu Slovenec.

Posamezna številka stane 1 Din. SLOVENEK Političen list za slovenski narod.

Dr. Karel Verstovšek

Maribor, 27. marca. Noveč ob pol 3. uri je umrl dr. Karel Verstovšek. Pogreb bo v petek, dne 30. t. m. ob 2. uri popoldne.

Načelen sporazum med SLS, dr. Spahom in Radič

Zagreb, 27. marca. (Izv.) Predstavniki SLS in Jugoslovanske muslimanske organizacije so se sestali danes tajni v zvezi s stvarmi Hrvatske republikanske seljake.

Političen položaj še vedno nejasen.

NAMESTNIK CMIČ ZOPET V BELGRADU. — LJUBJA JOVANOVIČ ODPOTU ZAGREB? Zagreb, 27. marca. (Izv.) Političen položaj je še vedno nejasen. Medtem ko so se vse stranke izjave, kakšno situacijo bodo zavzele, radikalni voditelji moč in ne drže nobene izjave ali vsaj tako, ki bi jih bilo mogoče spomniti, kaj radikali nameravajo. Gotovo je samo to, da radikali niso proti sporazumu z dr. Korosem in Radičem. Zanimljivo je, da je danes ponovno došel v Belgrad hrvatski pokrajinski namestnik g. Cmič. Pri zadnjem obisku v Belgradu je g. Cmič dobil nalog, naj stopi v stik z Radičem in se z njim pogaja, kar je g. Cmič tudi storil. Danes je g. Cmič obiskal razne ministre, med njimi tudi novega ministra Vujčića in jih inštruiral glede položaja. Zeleniška zapora kaže, da je obstank Reke popolno vprašanje. Za sedaj je jasno samo eno: Zato sporočajo Jugoslovonom, da reje pogajanje nadaljevati je pod pogoji, ki jih je predložil Radič. Italijani niso pripravljati prepustiti njihovi oblasti. — Šta razmer bo dovedla do nadaljevanja pogajanj? — Cmič je bil v Jugoslaviji v svojo nalogo.

Italijani se boje za Reko.

Sušak, 27. marca. (Izv.) Italijanski javni stališči so vidno popolnega neuspeha na opatijski konferenci. V tem neuprjetem razpoloženju je njihovo čustvo izločeno, tako, da je bil prevzajem v rešitev vprašanje človek tisti. Pravojo, da Delta in Baroš zato ne smeta postati jugoslovanska, ker bi to Reko naglno na jugoslovansko stran in bi Reka prej ali slej kot zrela jabolko padla v naročje Jugoslaviji. Za tem pa ravno stremi Sušak, ki je za ta nastat očitavno pridobil tudi Belgrad, kjer so v ozvedilo mišljeno na dela smati protitalijanski mišljenja.

Stojan Protič o Koroščevem članku »Kaj sedaj?«

Belgrad, 27. marca. (Izv.) V današnjem članku »Kaj sedaj?« je znani članek »Kaj sedaj?«, ki ga je dr. Korosec priobčil v Slovenec. V tem članku ugotavlja dr. Korosec, da so se na volitvah Slovenija, Hrvači in Banjevič signaturo izrekli proti centralizmu, ter zagovarjajo da svojega stališa ne bodo zapustili, ker ga ni meje in ne morejo. Če dr. Korosec da je prav, ali pojdemo pot zedinjenja in konsolidacije ali ne, je odvisno od Srbov. Stojan Protič, da je to napadno. Pristaviti ni morali, da je to odvisno od Srbov in Hrvatov. Srbi pa imajo dr. Korosec, ko govori: Ta širni letu so dovolj pokazala, da bi se naš narod brez različne političnega mišljenja.

Davidovič o položaju

Belgrad, 27. marca. (Izv.) Ljub dovit je podal kaniškarni izjavo, v je med drugim rekel: Fajkica de seke stranke se ni izdelana, ampak j delaj demokratski klub, ki se sest aprila. Za sedaj je jasno samo eno: lizev iz Srbije nečijo pod nobenim jem sodelovanja z radikali. To niva samo posameznih volitev, amp tava množice volitev, s čimer je b čunati. Koalicija z radikali bi kom rala demokratsko stranko in oner kooperacije z ostalimi strankami, k sama bi pa kmalu razpadla. V silu vili volitev bi demokratska strank sestavila vlado z manjšinski skupina radikali. Demokratska stranka j vidi volitev bi demokratska strank j vidovidna ustava dobra ali ne ne ve, ker velik del te ustave se ni i zato pa je mogoče, da pride do h reviziji. — Čisto gotovo je, da je to nje Davidoviča tudi mišljeno vedne delov v tem pogl. — Ni niso dobili na polja dr.